

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS KOMENTARAS (2002)

Tyrėjų grupė: G. Dambrauskienė, T. Davulis, E. Jarašiūnas, K. Jovaišas, A. Klimas, A. Marcijonas, B. Sudavičius, D. Mikulėnienė, J. Sinkevičiūtė, A. Normantas, I. Nekrošius, V. Nekrošius,
G. Pajuodienė, V. Pavilionis, P. Pumpa, J. Prapiestis, A. Vaišvila, J. Žilys

Tyrimo tikslas – atskleisti Konstitucijos nuostatų, kuriose įtvirtintos žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės turinį ir šių nuostatų sąsajas su tarptautiniais žmogaus teisių dokumentais. Tyrimo uždaviniai: išnagrinėti konstitucinių nuostatų gynimo ir saugos garantijas bei jų įgyvendinimo mechanizmą: teisinę sistemą, taip pat aptarti, kokiomis aplinkybėmis, kieno interesais ir kokių tikslų siekiant šios teisės bei laisvės gali būti apribotos.

Hipotezė. Žmogaus teisių tikrasis garantas yra ne tiek Konstitucija, kiek konstitucinė sistema, užtikrinanti Konstitucijos nuostatų realų įgyvendinimą.

Atliekant darbą buvo atsižvelgta į tai, kad konstitucinės nuostatos yra lakoniškos, išreikštos universalia teisine kalba, bet nesukonkretintos, todėl Konstitucijos, kaip vientiso akto, tiesioginis taikymas, gali turėti neigiamų padarinių dėl skirtingo jų interpretavimo, subjektyvizmo ir kolizijų. Todėl rengiant komentarą buvo aptarti klausimai, susiję su konstitucinės teisės doktrinos plėtojimu. Konstitucinės nuostatos komentare analizuojamos remiantis tarptautinės teisės dokumentais ir Lietuvos nacionaliniais įstatymais, Konstitucinio Teismo nutarimais ir sprendimais bei teismų praktika civilinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose. Konstitucijos komentaro (1 dalies) ištakos – tai 1999 m. žurnalo „Teisės problemos“ 1-2 (dvigubame) numeryje publikuotas LR Konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaro žurnalinis variantas. Be šio skirsnio, LR Konstitucijos komentaro 1 dalyje aptarti taip pat Konstitucijos preambulė ir šie skirsniai: I – „Lietuvos valstybė“, III – „Visuomenė ir valstybė“, IV – „Tautos ūkis ir darbas“. LR Konstitucijos komentaro 2 dalyje buvo aptarti tokie Konstitucijos skirsniai: V – „Seimas“, VI – „Respublikos Prezidentas“, VII – „Lietuvos Respublikos Vyriausybė“.

Konstitucinių nuostatų tekstą ir turinį sieja daugeliu atvejų iš pirmo žvilgsnio nepastebimi saitai. Tai ir lemia interpretacijas, be abejo, ir šiuos komentarus. Pavyzdžiui, remiantis Konstitucijos, kaip vientiso ir tiesiogiai taikomo akto, ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos atitikimo sisteminė, logine ir semantine analize, daroma išvada, kad tam tikros žmogaus teisių garantijos ir, atvirkščiai, šių teisių apribojimai taikytini ir tuomet, kai jie nėra tiesiogiai numatyti Lietuvos Konstitucijoje. Tokių apribojimų nėra kad ir Konstitucijos 19 straipsnyje, kur tik lakoniškai konstatuojama: „Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas“. Tačiau valstybė negali garantuoti asmeniui absoliučią gyvybės apsaugą ar tam tikrą gyvybės standartą. Draudimas tyčia atimti gyvybę pagal Konvencijos 2 straipsnio 2 dalį netaikomas trimis atvejais, susijusiais su asmens teisių, visuomenės ir valstybės interesų apsauga bei gynimu, ir tyčinis gyvybės atėmimas laikomas teisėtu, jeigu tai padaryta neviršijant tokio jėgos panaudojimo, kai tai buvo neišvengiamai būtina.

Kitas pavyzdys – modifikuota nuosavybės teisinio režimo koncepcija. Nuosavybės neliečiamybė demokratinė valstybių teisės doktrinoje ir praktikoje dabartiniu metu nėra fetišizuojama – visuotinai pripažįstama, kad nuosavybė įpareigoja. Naudojimasis ja neturi prieštarauti kitų žmonių, visuomenės ir valstybės interesams. Tradiciniai nuosavybės teisės komponentai – turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo – pastaraisiais dešimtmečiais praturtėjo naujomis socialinėmis, ekonominėmis, aplinkosaugos ir kitomis funkcijomis. Jos savo ruožtu suponuoja valstybės pareigą nustatyti naujus, iki šiol netaikytus naudojimosi nuosavybės teise suvaržymus ir apribojimus. Šiuo požiūriu Lietuvos

Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintas vos ne absoliutus nuosavybės neliečiamumo režimas, kuris išreiškė iš totalitarizmo išsivadavusios visuomenės nostalgiją amžinoms vertybėms, atnaujintos nuosavybės teisės koncepcijos kontekste atrodo kiek archajiškai.

Publikuota: Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / [ats. redaktorius Karolis Jovaišas]. - Vilnius: Teisės inst. : K. Jovaišo person. įm., 2000.; Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / [ats. redaktorius Karolis Jovaišas]. - Vilnius : K. Jovaišo personalinė įm. : Teisės institutas, 2003.

© Teisės institutas, 2002